

4. Кучма Л. О. Маніпулятивні впливи у політичному процесі та способи захисту від них /Л. О. Кучма // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія: Філософські науки – 2015. – № 08. – С. 257–267.
5. Сергєєв А. Г. Політична активність крізь призму політичного маніпулювання та політичного відчуження / А. Г. Сергєєв // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2014. – № 19. – С.108–113.
6. Нормативні межі маніпулювання електоратом у виборчому процесі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://knowledge.allbest.ru/political/d3c0a65635b3ad68b5c43b88421306c37.html>.
7. Svekla K. A.

В статтє нами проанализирована суцність манипулятивных технологий и их функциональных особенностей в ходе избирательных кампаний. Выявлены основные механизмы воздействия на общественное сознание. Подтвержденным есть мнение о том, что демократизация избирательной системы зависит не только от законодательной составляющей, но и от позиции граждан в целом.

In the article we analyzed the essence of manipulative technologies and their functional properties during election campaigns. There are catching out the basic mechanisms of influence on public consciousness. Its believed that the democratization of the electoral system depends on level of legislation, but position of citizens in general.

Стаття надійшла до редколегії 17.09.2015

УДК 32.019.51:342.36

Кюссе Л. М., НУ «ОЮА»

ГРОМАДСЬКА ДУМКА ЯК СКЛАДОВА ЛЕГІТИМНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ВЛАДИ

Громадська думка виступає дзеркалом суспільно-політичних процесів легітимності влади. Визначено, що особливе значення набуває громадська думка як складова легітимності влади характерна для демократичної політичної системи та інформаційного суспільства.

Актуальність дослідження громадської думки як складової легітимності влади зумовлена великою практичною значимістю громадської думки в умовах політичного розвитку, обумовлена важливістю громадської думки у взаємодії влади та суспільства, значимістю у процесі

державного управління. В умовах становлення інформаційного суспільства одним із основних завдань демократичного розвитку стає встановлення легітимності політичної влади, яка б відповідала вимогам часу та сприяла ефективному політичному діалогу влади та громадянського суспільства.

Відносини між народом та владою були об'єктом дослідження з давніх часів. Питанням довіри та поваги народу до влади приділяв увагу, наприклад, китайський мислитель Конфуцій. Зокрема, він стверджував, що в державі з гарним управлінням повинно бути вдосталь продовольства, достатньо зброї та народ повинен довіряти правителям. Філософ вважав, що при крайній потребі можна відмовитися від зброї та продовольства, але не від довіри народу, бо «без довіри народу держава не зможе встояти».

Зустрічається ця проблематика і в працях українських вчених. Так, С.Оріховський-Роксолан в відомій праці «Научення королю польському Сигізмунду-Августу» пише, що вже від початку свого правління королю слід «найшпильніше подбати, щоб привернути прихильність тих людей, серед яких правиш. Вона є єдиним захистом королів. Без прихильності підданих немідною і непевною буває влада короля». Таким чином підкреслюється сутнісна важливість підтримки з боку народу для існування влади та виконання нею своїх функцій. Держава існує лише тоді, коли ті, над ким вона панує, підкоряються авторитету володарюючих.

Громадська думка – означає сукупність поглядів індивідів стосовно певної проблеми. Природа громадської думки складна та динамічна.

Ураховання громадської думки є вкрай важливою при розробці та впровадженні політичного рішення адже оптимальне політичне рішення повинно ґрунтуватися на широкій громадській підтримці, що є половиною успіху в його виконанні, запорукою ефективного функціонування влади. Але прийняти таке рішення непросто. Для того суб'єкт, що приймає рішення, повинен:

- урахувати ставлення до проекту рішення тих груп, інтересам яких воно відповідає;
- не знехтувати інтересами інших і передбачити їх поведінку в разі прийняття саме такого рішення;
- знати позицію безпосередніх виконавців (адміністрації);
- урахувати зовнішні обставини, що можуть вплинути на його впровадження у життя (міжнародне становище, фінансові можливості тощо), зокрема і міжнародну суспільну думку.

Якщо все це не враховується, то рішення можуть бути неефективними і не приведуть до очікуваних наслідків. Наприклад, однією з вад

процесу «перебудови» в колишньому СРСР і тих численних рішень, які мали б зробити її результативною, було те, що ці рішення переважно не сприймалися позитивно тими, хто повинен би був їх реалізовувати: партійно-державно-виробничою номенклатурою, на яку М. Горбачов із тодішнім прем'єр-міністром М. Рижковим намагалися вплинути переважно методом умовлянь. Здається, що на той самий риф часто наштовкуються реформи в Україні, які не опираються на підготовлену громадську думку.

У процесі переходу суспільства від авторитаризму до демократії зростає вагомість фактору постійного інформаційного обміну між владою та громадянами, комплексної взаємодії органів державної влади та місцевого самоврядування та інституцій громадянського суспільства.

Сфера застосування політичних рішень поширюється на усе суспільство охоплює усі суспільні відносини, а його ефективність та результативність залежать не лише від функціонування інститутів влади, а й від існування розвиненої мережі політичних комунікацій, активної позиції громадських організацій та окремих громадян, наявності розвиненого громадянського суспільства.

У сучасній політичній ситуації мова йде про необхідність підвищення ефективності процесу взаємодії влади та суспільства, що передбачає як покращення якості управлінських послуг, які надаються владою, так і відповідність політичного рішення нагальним потребам суспільства. Це створить сприятливі умови для забезпечення підтримки впровадження політичного рішення з боку громадян, легітимізує його в очах громадськості.

Політична влада забудь яких обстави готуючись до прийняття певного політичного рішення повинна опиратися на широку підтримку громадськості, у випадку коли такої підтримки немає слід сформувати попередньо громадську думку, яка у майбутньому стала б фундаментом легітимності політичного рішення.

Фактично, у зазначеному контексті підґрунтя легітимізаційного процесу складають виробництво, селекція та інспірування у масову свідомість сконструйованих інтерпретаційних систем, які задають смислові координати загальноприйнятих колективних пояснювально-оцінювальних схем. Серед ресурсів соціальної підтримки реалізації легітимізаційних практик особливе місце займає інститут громадської думки, яка є станом масової свідомості, що містить у собі латентне або явне, достатньо стійке та компетентне оціночне відношення різних соціальних спільнот до проблем, подій та фактів дійсності [1]. Дійсно, громадська думка характеризується сукупністю установок,

ціннісних орієнтацій, пререференцій, переконань, різних суджень (аналітичних, пояснювальних, конструктивних, оціночних тощо), тобто, таких когнітивних нормативно-оцінювальних елементів перцепції об'єктивованої реальності, які конституують і дорефлекторну, і раціонально опосередковану консенсусну угоду щодо сприйняття існуючого соціально-політичного порядку. Відповідно, громадська думка за своїм функціональним призначенням, виступаючи інструментом пояснення, відтворення та поширення соціально значимих суджень та оцінок відносно певних структур будь-якого порядку, у тому числі й політичних, є однією зі складових механізму легітимації владних інтенцій агентів поля політики. Як відзначає з цього приводу відомий іспанський філософ і соціолог Х. Ортега-і-Гасет, «міцної буде лише та влада, що спирається на підтримку громадської думки. Так було завжди: і десять тисяч років тому, і в наші дні. За всіх часів суспільством можна було правити, тільки спираючись на підтримку громадської думки [2]. Інший представник соціогуманітарної науки У. Ліпман також акцентував значення громадської думки у політичних процесах. Так, інтерпретуючи спосіб функціонування та формування громадської думки як кристалізацію уявлень, знань та думок, існуючих у вигляді емоційно забарвлених стереотипів, свого роду механізму «селективного сприйняття», У. Ліпман підкреслював, що вплив на цей механізм сприяє політичному успіху та визнанню [2].

До необхідних позитивних якостей політичного рішення, що полегшують його виконання, слід віднести: легітимність, компетентність, моральність, компромісність (урахування протидорства суспільних сил). Сильною є не та влада, яка, затуливши рота опонентам та залякавши населення репресіями, може зробити все, що захоче, а та, яка вмє з'єднати різні погляди і бажання людей у своїх рішеннях та, обіпершись на зацікавлені сили, домагається неухильного виконання прийнятих рішень.

Легітимність політичної влади – форма підтримки, виправдання правомірності застосування влади і здійснення правління державою або окремими його структурами та інститутами.[3,4] Таким чином найвідомішою є класифікація легітимної політичної влади запропонована М.Вебером:

- традиційний, який спирається на віру в святість традицій і право володарювати тих, хто одержав владу за цією традицією;
- харизматичний (грец. *charisma* – милість, благодать, Божий дар, винятковий талант), оснований на вірі в надприродну святість, героїзм чи інші виняткові чесноти володаря і створеної або отриманої ним влади;

- раціональний (легальний), що ґрунтується на вірі в законність існуючого порядку, професіоналізм владних структур.

Ці типи панування легітимної влади не вичерпують усієї багатоманітності політичних відносин, однак фіксують суттєві тенденції розвитку цих відносин, зокрема тенденції їх раціоналізації та формалізації. Крім того, як підкреслює М. Вебер, у реальній практиці влади мають місце поєднання традиційних, легальних в харизматичних форм панування. Зокрема факт переважання у сучасному політичному житті легального типу панування і зростання впливу бюрократії не виключають певного впливу традицій, з одного боку, і віру у харизму того чи іншого політичного лідера – з іншого.

Однак, поняття легітимність політичної влади має дві сторони медалі. Вона включає в себе діяльність різних політичних інститутів, лідерів, яка забезпечує підконтрольним їм засобів масової інформації направлена на отримання підтримки населення, сприйняття результатів цієї владної діяльності населення. Легітимність представляють собою добровільність.

В сучасному світі легітимна влада використовує узаконені засоби примусу, тобто вона впливає на громадян, коли вони порушують існуючі правові норми. А також узаконених засобів примусу, влада використовує й незаконні: обіцянки, підкуп, шантаж, штучне створення перешкод, формування ілюзій, створення додаткових джерел залежності від влади.

Легітимне ставлення до правових норм країни – одне із сучасних уявлень про сутність влади, за якої правові норми мають демократичний зміст і впливають із суверенітету народу як абсолютного першоджерела закону.

Для того, щоб легітимність влади мала авторитет в державі необхідно вміти домовлятися з питання, які є важливими для суспільства. Громадська думка відіграє важливу роль у запобіганні протиріч стосовно демократизації в Україні. Але процес демократизації в державі не може виконуватися без волі та участі населення. Громадська думка як інститут громадянського суспільства повинна виступати як політичний інструмент для задоволення інтересів громадян.

Легітимність має властивість змінювати характер і ступінь підтримки влади та її інститутів. Це вказує на кризу легітимності влади.

Криза легітимності – зниження реальної підтримки органів державної влади, яке впливає на якісні зміни їхніх ролей і функцій.

На сучасному етапі суспільно-політичного розвитку кризи легітимності влади спричинена нездатністю органів влади здійснювати свої функції, нелегітимними формами насилля над людьми,

неспроможністю уряду адаптуватися до динамічної зміни умов суспільного розвитку, руйнуванням конституційного порядку, розривом між конституційними нормами та практикою їхнього втілення, відсутністю серйозних структурних змін.

Таким чином російський політолог Олександр Соловйов, узагальнивши теоретичний і практичний досвід, запропонував такі шляхи і засоби виходу з кризових ситуацій:

- підтримка постійних контактів з населенням;
- проведення роз'яснювальної роботи щодо своїх цілей;
- посилення ролі правових методів досягнення цілей та постійного оновлення законодавства;
- врівноваженість гілок влади;
- виконання правил політичної гри без ущемлення інтересів сил, які беруть у ній участь;
- організація контролю з боку організованої громадськості за різними рівнями державної влади;
- зміцнення демократичних цінностей у суспільстві;
- подолання правового нігілізму населення

Громадська думка за своїм функціональним призначенням, виступаючи інструментом пояснення, відтворення та поширення соціально значимих суджень та оцінок відносно певних структур будь-якого порядку, у тому числі й політичних, є однією зі складових механізму легітимзації владних інтенцій агентів поля політики.

Процес формування громадської думки складається із таких основних етапів:

- у політичному просторі відбувається певна подія;
- ця подія оцінюється громадянами на індивідуальному рівні;
- згодом, у результаті обміну думками та обговорення у малих групах, формується колективна думка;
- у процесі обміну інформацією між малими соціальними групами з'являється феномен громадської думки, яка характеризує ставлення до події усього суспільства.

В сучасних умовах громадська думка формується під впливом засобів масової інформації. Саме формування громадської думки за посередництвом мас – медіа належить до основних демократичних механізмів взаємодії влади та суспільства. Саме СМІ дозволяє встановлювати та підтримувати постійний зв'язок з широким соціальним середовищем.

В новітніх умовах відбувається розвиток нових Інтернет – технологій для формування громадської думки. До новинок таких технологій відноситься *entertainment marketing* і *one to one communications*.

Особливість людської психіки така, що їй легше сприймати інформацію яка піднесена в якості розваги, ніж нав'язану в агресивній рекламній формі. Інформація підноситься в якості образів, які в свою чергу асоціюються з певними ідеалами. Також велике значення має отримання інформації від друзів, родичів, які заслуговують на довіру.

Основними джерелами легітимності, виступають три основні суб'єкти:

- населення;
- уряд;
- зовнішньополітичні структури.

Отже для укріплення легітимності політичної влади, забезпечення її ефективності роботи необхідно розвивати інфраструктуру доступу і підключення до Інтернету. В якості прозорості і відкритості легітимності влади, державним органам необхідно активно використовувати технології електронного уряду, включаючи розробку електронних адміністративних регламентів, інформаційних ресурсів, систем, які будуть мати вільний доступ для громадян України.

Бібліографічний список:

1. Полторац В. А. Социология общественного мнения : учеб. пособ. / В. А. Полторац. – Киев – Днепропетровск : Центр «СОЦИОПОЛИС» – Издательство «Арт-Пресс», 2000. – 264 с.
2. Ортега-и-Гассет Х. «Дегуманизация искусства» и другие работы. Эссе о литературе и искусстве / Х. Ортега-и-Гассет ; [сб. : пер. с исп.]. – М. : Радуга, 1991. – 543 с.
3. Гаджиев К.С. Политическая философия / Отд-ние экон. РАН; 111 науч.-ред. совет изд-ва «Экономика». – М.: ОАО «Издательство «Экономика», 1999. – 240 с.
4. Оріховський-Роксолан Ст.. Напучення королеві польському Сигізмунду-Августу // Українська література XIV-XVIст. – К., 1988. – 113-152 с.

Общественное мнение выступает зеркалом общественно-политических процессов легитимности власти. Определено, что особое значение приобретает общественное мнение как составляющая легитимности власти характерна для демократической политической системы и информационного общества.

Public opinion acts as a mirror of socio-political processes of government legitimacy. Determined, the special importance of public opinion as a component of the legitimacy of power characteristic of democratic political systems and the information society.